

ХАНТЫ ЯСАҢ

Сохраняем
традиции
в новом
формате

9.07.2020
№ 13 (3553)

Основана
1 ноября 1957 года

Хўд велпәсләты ёх хәтл пида!

Ваньщавәт кәртәң не Нелли Пичёрская айтәдн рыпакләты вәндәс. Лўв яма холпәт хәшты хошл па щи вера няврәмәт вәндтәл. Н. Шабаршина верум хур

Юван Шесталов
немпи премия
холумтум ёх

» 4

Ёнтәсты,
шўкщәты ёх
тәхи 25 ода йис!

» 9

«Правдинск»
община
кәща хә

» 14

Увас мир институт хуца вэнлтылаты!

Ленинград вошн А.И. Герцен немпи университет хуца увас мир вэнлтылты кеша интститут вэл. Там тэхийн 85 ол мултас увас ёх эвет, пухат вэн непека культура, рэт яснат, история верата вэнлтылдат.

Иса увас мир институт хуца вепсат, долганат, корякат, саранат, юрнат, селькупат, хантэт, вухадят па па хуятат увас мўв эвалт вэнлтылдат. Там тэхийн 23 увас мир яснат эвет, пухат вэнлталат.

А.И. Герцен немпи институт етшуптум

хуятат увас мўв луватыйн арсыр тэхетн рэпитлат. Дыв рэт яснатн ашколайн вэнлтылты нявремат кеша киникайт ханшлат. Югра мўв эвалт ищи ши тэхи ар хуят етшуптас. Мосл лупты, увас мир институт халум шурас мултас ханнехэ рэт яснат па культура

вератн етшуптасат. Ар вулаң поэт там тэхийн вэнлтылас.

А.И. Герцен немпи Российской государственной университет кеша ики С.И. Богданов па Увас мират институт кеша не Л.Б. Гашилова кешая вэлдэан. Там ол увас мир институт

тэхия дистанционной ширн экзаменат рэхл верты. Шалта 9 ут ширн вэн непека нявремата вэнлтылты пиш вэл. Ши тумпи наука верата магистратура па аспирантура ширн вэнлтылты рэхл.

Ашкола етшуптум ешак эвет па пухат! Нын увас мир институт хуца елды вэн непека вэнлтылты паклаты. Айкел там сайт: www.herzen.spb.ru хуца вантаты. Там тэхи етшуптаты ёх целевой бюджетной ширн дыв вэлты мўвладн рэпатая вўдыйт.

Айкел дэжата:
Ульяна Молданова

Дыв эви-пух вэнлталаты питлат

Там ол Ёмвош технолого-педагогической колледж ханты нявремат етшупталат. Ай нявремат вэнлталаты ёха 576а группа хуца вэнлтылум эвет Наталья Васильева, Ольга Покачева па Лада Михайлюк йисат.

Дыв там олдат мар ханты яснат тарма уша верман вэсат. Ши пата рэт яснатн арсыр кэсупсэти, етхотатн стихат лўнатсат па путрат ханшийлсат. Ас потты тылащ 2019-мит одн там халум эви ханты яснат па рэт литература ширн олимпиада версат. Шалта «Ханты яснат» газета дэжатылум кэсупсийн О. Покачева нух питас, лўв вантэ, мет тэса па яма путар ханшас. Ас халды тылащн 2020-мит одн ханты мир поэт шэнат Микун Ивонич Шулгин нэмалдум етхотн Ольга

Покачева па Лада Михайлюк ханты яснатн стихдал лўнатсатн.

Ши тумпи там эвет диплом непек ёша паватты кеша ханты яснат па рэт литература олдан рэпата ханшсат. О. Покачева ханшсалэ, муй вўрн олдан классатн вэнлтылты нявремат пила ханты яснат юнтман уша верты рэхл. Н. Васильева ай павтас, муйсар ханты, вухаль йис моньшат ширн ай эвет, пухат вэнлталаты мосл. Там эвет сўсн ашколайтн нявремат вэнлталаты олнитлат.

О. Покачева

Дыв валупсэд ям ат питл, эвет, пухат тэса рэт яснат ат вэнлталат.

Ирина Молданова,
Ёмвош
Ханты яснат тулмаштас:
Ульяна Данило

Н. Васильева

Л. Михайлюк

Вудан поступсы вўсы

Тата мосванан Югра мўвн вэлты ханнехуятат Россия хон пелак йилпа Конституция непека вўты поступсэт пата пиресупсэт лэщатсат.

Округевн 69 арат процента (487 750) ханнехэ кашашсат йилуп законат пида па 30-кем мултас процента арат ех ан ланхалат шитат пириты. Шимаш вудан пиресупсы оланан Югра мўвев Избирательной тахи кэща хэ Денис Корнеев путартас.

Лўв ясанда эвэлт уша йис, хути мет ар ханнехэ пиресупсы тахета ши хатлатн Ёмвошн юхтас. Ши ех кўтн араттелн 91-мит процент хуят йилуп поступсэт пириты йнхас.

Щалта округев сыр-сыр тахетн ясаң маты мет ар хуят Нуви санхум районан 89 процент арат па Нефтеюганской районан 92 процента ханнехэ юхтылас. Радужной па Сэрханл вош-нанан тэп 50-кем процент ех Конституция йилуп поступсэт вўты вер тэса версат.

» Йилуп поступсэт вўты верат Югра мўвев луваттйин тўншираңа мансат, кашан вер мўн хуцева Центральной избирком тахи законат ширн лэщатсы. Мосл

лупты, хути округев ханнехуятат яма вэлэл, муй вер пата там пириты шират версийт. Мўн Югра мўв ехлўва, ма ширемн, вон пэмашипа ясаң лупты рэхл, хути там хатлатн ушаңа-сашаңа кашан пиресты вер лэщатсат, – шиты Избирательной тахи кэща хэ Денис Корнеев айкел акатты ханнехуятата путартас.

Пиресупсы тахетн рэ-питты ханнехуятата, мата ех кашан пириты вер тэса версат па пиресты хуятата ямсыева

нэтсат, Денис Корнеев ишиты ям вўща ясаң тэс. Мосл лупты, хути там-хатл Россия хон пелак луватн лэщатум вудан пиресты вер юпийн уша йил, муй хурасуп Конституция вўсы.

«Открытый регион»
айкел ширн ханты ясаңан
ханшас: **Владимир Енов**

Нявремат рўтыщаты оланан

Там лўнан коронавирус мөш эвэлт нявремат рўтыщаты вер еша па шира лэщатман питл.

Хан Роспотреб-надзор кэщайт луплат, хути рэхл рўтыщаты харат пўншты, тэп ши юпийн нявремат рўтыщаты тахет рэпитты олнитлат.

Лўн пурайн Югра мўвевн 6-17 ол луват 57 шурас няврем рўтыщаты питл. Ши вера и миллиард шойт вух манл, шит тэнял ол киньши нивал процен-та шимл.

» Там лўнан Югра мўвевн 555 рўтыщаты па ямалты тахи рэпитты питл, шит эвэлт хатл мар 405 тахи, атл-хатл мар ашколайт пўналн 17 лагерь, нйл лўн лагерь, 51 паршан хот, 35 та-хийн айлат ех рэпитты

веритлат, – лупас округ вэндтаты па айлат ех верат тэты департамент кэща ланкар хэ Геннадий Забайкин.

Лыпат енумены тылаш 1-мит хатл вўш эвэлт 12 шурас 14-18 ол луват няврем рэпитты веритлат. Тэп тэса нух вантты питлы, лэдн нявремат маскайн па перчаткайнатрэпитсат. Шит пата округ бюджет эвэлт кашан рэпитты хуят пата 19 744 шойт вух малы.

Ма Касум карт пўналн омасты «Нумсан ех» немпи рўтыщаты тахийн рэпитты не Елена Федотова иньшассум, муй ширн там лўнан ши

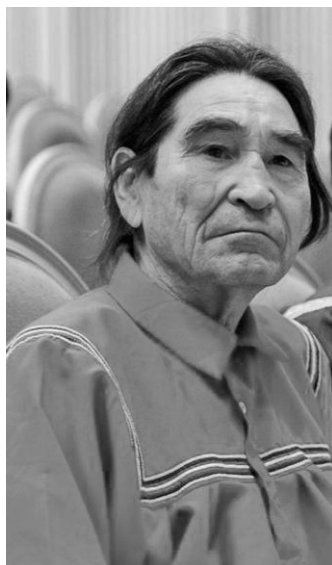
тахи рэпитты питл? Лўв ханшас:

» Там лўнан тэп вэщ тылаш пурайн, интам числайт ан вэлўв, хот-тел ех рўтыщаты хар лэщатлўв. Щата вон ех нявремат арсыр верата вэндтаты питлайт. Хэлум пўш смена пурайн 14 ол луват эвэлт 15 эви-пух пида вўды

тащ лавалты еха, шит Тарлинат, Тасьмановат па Каневат вўлең хоттел ех хуца мойна манлўв.

Лўн мар рўтыщаты верат оланан ши карты кел хўват иньшасты рэхл: **8-800-291-45-80.**

Путар лэщатас:
Людмила Гурьева

△ Т. А. Молданов

Округ кэщайт мир-хот пурайн Юван Шесталов немпи премия холумтум ёх одаңан уша йис.

» Ханты ясаң, литература, йис вэлупсы давадман тайты пата Тэк кэртан «Ас не» ариты тахи, «Округ пүпи якты ашкола» кэща Тимофей Алексеевич Молданов па Ларьяк ашколайн нявремат ханты ясаңа вэнлтаты не Марина Александровна Прасина премия вух холумсат.

Щи ёха ям ясаңт дуп-лүв, елды ищиты яма рэпитаты, – округ кэща не Наталья Комарова лупас.

Там од округев 90 од постад, шуши мир йис вэлупсы, ясаң, литература давадман тайты щира 12 тахи ёх па 13 ханнехуят премия

ВЭЯТН ШИ ОДАН

Иван Николаевич Шесталов немпи вухан премия 2012-мит одн округ правительства ёх лэщатсат. Кашан од кат хуята 75 щурас шойт вух мады, 200 щурас шойт вухан премия шуши мир йис вэлупсы давадты тахия мады.

Юван Шесталов немпи премия холумтум ёх

△ «Ас не» ариты-якты тахи

вўты пата вохты непекат китсат.

Сўматвош район Тэк кэртан «Ас не» ариты тахи 1980-мит одн лэщатман вэс. 40 мултас од мар щи тахия луңум ёх ханты мир йис вэлупсы, йис путрат, моньшат, ханты ясаң давадман тайлат. Дыв мир ешалт ханнехэ арат, там йис арат ариллат, яклат, Пүпи якты хот альлат. 2016-мит одн щи тахи ёх «Живущие по солнцу» немпи III Россия мувтел фестивальн Гран-При холумсат.

Тимофей Молданов Пүпи якты хот одаңан лерамтал, ям арат од юхлы Ёмвошн мир творчества хотн «Округ пүпи якты хот» пүншас, щата лүв нявремат ариты, якты, пүпи якхотат ванлтаты вэнлтат. Тэняд Россия мувтел кэсупсийн йис путрат, моньшат моньщты ёх күтн нух питас.

Марина Прасина 31 од нявремат ханты ясаңа вэнлтат, рэт ясаң вэнлтаты пата киникайт ханшай. «Учитель года – 2015» кэсупсийн нух питас. «Лучшие в образовании» энциклопедияйн «Педагогическая слава» па «Национальная гордость» номинациян ханшман вэд. Лүв вэнлтум нявремал ванкүтды Нижневартовской район, округ рэт ясаң хуват кэсуп-

△ М.А. Прасина

сэти нух питлат, округ губернатор грант нетупсы вух ёша холумлат.

Ханты ясаңа тулмаштас:
Людмила Лонгортова

Ар ол кэщая рэпитл па депутат хэя вэл

Сўматвош район Ванзетур кэртан 2018-мит олн «Мань хап» немуп ай хопан кэсупсыйн ма Игрим вошан рўтыщаты хот кэща па депутата там юхи хашум олэти вэлты хэ Игорь Николаевич Дудка пила вэйтантийдсум.

Лўв ясанда эвэлт душа йис, хути ин Игрим вош культурно-досуговой центр тахия Ванзетур па Ан юхан кэртан мир рўтыщаты хотан, щалта нэл киникайт лўнатты хот йит па якты-ариты муй сыр-сыр вандтупсэт верты тахи хот лўнман вэлдэ. Елды там кэща хэ лупас, лўв Советской Союз вэлум пураин Украина мўв Мариуполь вошн 1974-митолн сема питас. Тэп-тэп 11-мит тыдша там нуви тэрум идпия юхатмал вўш эвэлт ванама, хути аңкел-ашел нумас версанан увас мўва касалты, лэди аршак тылащ вух ёша таа холумты. Щи ол пураитн, вантэ, Донецк вошн вэлты институт Игрим пўналн арсыр газ тайты тахет ямсыева вантас па арталас. Там нўм мўв рўщ хэев ашел араттелн 30-кем ол увас мўвн газоэлектросварщика рэпитмал. Лўв ашел карты турат талты тахет сырыя рэпитмал: «Уренгой – Помары – Ужгород» муй па «Игрим – Серов». Пухал па Игрим вошан кўтуп ашкола хот етшуптас. Сыры олэти, вантэ, Игрим вошн тэп и кўтуп ашкола вэлмал. Тэп там юхи хашум олэти ши вэн вошн кимит ашкола велди пўншы. Игорь Николаевич яснат ширн,

Советской лаш вэлум олэти шеңк ям вэс. Щи пураин лўв нумас верас елды Мариуполь вошн Электромеханической техникумн вэнлтылты. Эхат вэнлты тахел етшуптумал юпийн 1993-мит олн Игрима юхтас. Советской Союз хон пелак лакка рохнемас па щит паа Россия мўв армияя служитты йнхас. Армия юпийн Игорь Николаевич арсыр тахетн рэпитас. Имудтийн лўв Игрим вош культура хота рэпитты вохсы.

Еша вэс Игрим вош рўтыщаты хот кэща ланкар хэя паватсы. Щалта 2008-мит ол вўш эвэлт ши тахи кэщая йис па вошан депутата пирысы.

Елды Игорь Николаевич путартас, хути лыв вошелн арсыр ёманхатлэ верантдийт. Ас нопатты тылащ ариты ёх паа вэйтантиупсы лэщатсат, маа ут «Игрим мўван шансона» нематсы. Сўматвош район луваттийн вэлты ханнехуят лыв хуцела ариты юхтийлдэ.

Кашан ханнехэ самаа мет мосман тайты арат мир елпийн арийл. Щалта Ас халты тылащ юхи хашум хатлэти ищиты кимит аран ёманхатл па верлэ, маа утэл лыв «Тухал» немн юкантсат. Щимаш ёманхатлэл

пураин айлат пухат па эвет лыв верум ардал арилэ. «Ретро-шлягер» немуп аран вэитантиупсы Игрим рўтыщаты хот хуца рэпитты ханнехуят кашан ол лэщатлэ.

Ши пураин, вантэ, иса 1930-мит ол вўш эвэлт па ин тамхатл вэнты вошан ёх мир елпийн арилэ. Ши вер тумпийн шуши мир ёманхатлэ ищиты кашан ол посталэ.

Ан юхан кэртан лыв хуцела вэлты па рэпитты ханнехуят кашан пўш «Шешкинской лўнтупсэт» верантлэ. Лўнтупсэт лэщатты хатлэ мар шеңк ар ханнехэ округев эвэлт лыв хуцела юхтийл.

Игорь Николаевич яснат ширн, мет ям ёманхатла вошан ханнехуят там йисн «Вурна хатл» лўнатлэ. Вантэ, щимаш хатл юпийн хошум тови пура айлтыева увас мўвева юхатл. «Вурна хатл» Игрим вошн арсыр мирэти порилы. Айлат пухат па эвет увас мўв моньшат вурна нечен олэти ванлалэ. Щалта соламат па шай кавартлэ. Кашан мир ханнехэ шеңк ёманхатлэ порилэ. Щалта айкел верум кэща хэем елды лупас, хути юхи хашум пураитн иса 2009-мит ол вўш эвэлт вэит дор тылащ олэти хатлэти Ванзетур кэртан «Мань хап» немуп ай хопан кэсупсы шуши мир кўтн лэщатлэ. Игорь Николаевич нэмасты ширн, щит шеңк ёманхатлэ касты вер. Олэти, вантэ, районан ай кэртат эвэлт

И.Н. Дудка

тив ийха юхатты ёх кўтэлн вэитантийлэ па путремалэ. Кимит вер – щит касты вер, маа ут лэщатты щосатн ханнехэ кэсупсыйн нух питты вўратл. Хэлмит вер – щит кашан ханнехэ, маа хэ муй не сыры олэти кэсупсыйн вэс, щит ямашак па тэсашак елды касты питл.

Елды ма иньшмасем там хэем, муй ширн лўв вошан депутата вэл па муйсар ханнехэ нўшайт тўнматл.

Лўв па манема путартас, хути ин Игрим вошелн, Ванзетур па Ан юхан кэртанан араттелн лапат шурас лапатсот хуят вэл.

Лыв ши тахет ёха вэлты хот ёша паватты нэтлэ, арсыр мосты непекат лэщатлэ. Мет юхи хашум олэти хўд велпаслэти верат олэти сыр-сыр нэтупсэт депутатат ал ханнехуятта верлэ. Щит тумпийн Вулаң лаль пураин рэпитум хуятта Победа ёманхатл пураин кашан ол иса арсыр мойлупсэт сыр-сыр тахет эвэлт холумты вухат унтасэлн верлэ.

Путар ханшас:
Владимир Енов

Волховской далъ хӑрн тарӑнлӑс

Алпа, Россия мӱвн вӑлты кашӑн хоттел ӗх Вудаң Отечественной далъ пӑта тарма рӑпитӑс, ар пелӑк мир далъ яңхсӑт, ар мир далъ хӑрн ухлад пунсӑт. Увӑс мирлӱв – хӑнтӑт, вухалят па юрнӑт иши мӱвев пӑта тарӑнлӑты мӑнсӑт.

1942-мит ол лӱн пурайн Степан Филиппович Отшамов далъ тӑсы. Лӱв 1918-мит олн сема питӑс, далъ хӑра мӑнмалн хӑлум няврем тӑйс. Хӑнты хӑ неpekды вӑс, рӱш ясӑнн иса ӑн пӱтӑртӑс. Өмӑш, хути ши йисн лӱв кӱл па хӱв ӧптӑт тӑйс, Елена имелн кӑт сева севӑнтсыйт. Далъ мӑнмал пурайн Сӱмӑтвошн ӧптӑлал худт ӧвӑтсайт. Хӑнты икия шеңк едем вӑс няр ухн яңх-ты. Па муй верты, ши йисн ху-дыева щиты вӑсӑт.

Ол мултас Степан Филиппович далъ пурайн Волховской тӑхийн тарӑнлӑс. Щӑлта семӑал сӑля тӱтн десыйӑнн па итӑх лӱйдал вӑтшӑслӑ, юхи ши китсы.

Ши мӑрн нявремдал вӑншӑка йисӑт. Ашел пелӑ вантман холдӑ-ты пӱтсӑт, нӑмӑссӑт, а муйсӑр

вӑды ики юхтӑс. Вантӑ, Степан Отшамов солдат дӑмӑтсухн вӑс.

Рӑт мӱвӑда юхӑтмалн Степан Филиппович Отшамов далъ пӑта иши ар рӑпитӑс. Тӑлн вой-хӱл тельева велпӑслӑс, вӱды тащӑтн рӑпитӑс. Лӱнӑн вӱдыдал Карской щорӑс питӑра вошитӑс, дӑлн пелӑйтн па сыр-сыр ай войн ал кетумсыйт.

Вӑн амӑт, хути С.Ф. Отшамов далъ ӧвӑлт рӑт мӱвӑда керлӑс. Лӱв хӱв нӑпӑт вӑс. 1996-мит ол лыпӑт хойты тылӑшн Степан Филиппович Отшамов вӑнта мӑнӑс. Юхилӱв ӑн юхтӑс – вӑнтӑн вӑшӑс.

Вудаң Отечественной далъ пӑта «За боевые заслуги» немпи

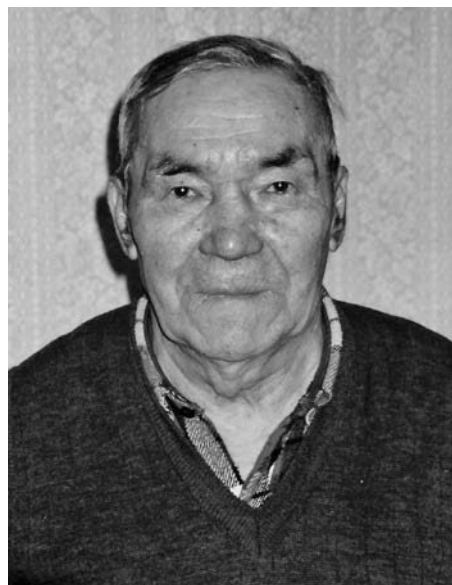

△ С.Ф. Отшамов

мевл посн мӑсы. Ши тумпийн лӱв Вудаң Победа хӑтл пӑта ям арат мевл посӑтн катлуптыйлсӑ.

Жуков маршалӑн пушканӑн мойлӑсы

Алексей Филиппович Отшамов 1925-мит олн Сӱмӑтвош район Пӑкӑр кӑртӑн сема питӑс. Лӱнӑн 1943-мит олн айдат хӑ далъ вӱсы. Ши пурайн ар щимӑщ айдат хуят далъ хӑра мӑнсӑт.

△ А.Ф. Отшамов

Олӑлн дыв Сӱмӑтвош ӧвӑлт Новосибирск воша тӑсыйт. Щӑта апрӑн хуятӑт кавалерия войскайта дӑшӑтсайт. Щӑлта дыв Украина мӱва довдал пӱда тӑсыйт. Киев вош оса павӑтмел мӑрн Алексей Отшамов олӑнмит пӱш мӑшмӑлсы. Ши юпийн и тылӑш далъ госпитальн ямӑлдылӑс.

Кимит пӱш лӱв Белоруссия мӱвн мӑшмӑлсы. Алексей Филип-пович Победа хӑтл вӑнты далън служитӑс. 1945-мит олн Ас нопӑтты тылӑш 9-митн Победа хӑтл вӑс. Ши хӑтл юпийн Берлин вошн лӱв хӑлмит пӱш мӑшмӑлсы. Лӱв пӱтӑртӑс:

» Мӑшмӑдмем юпийн ма не-мӑлт вер ӑн нӑмсум. Тӑм мӑрн па пушканем вӑтшӑсем. Ши пушкан

мӑнема маршал Жуков мойлӑс. Ма далън снайпера вӑсум, хӱв тӑхи ӧвӑлт немӑщӑт вӑлсум. Щит пӑта немӑн пушканӑн мӑсыюм.

Далъ юпийн 1946-мит олн Алексей Филиппович Сӱмӑтвоша юхтӑс. Берлин вош вӱймел пӑта лӱв «За отвагу» медальн мӑсы. Отшамов ики далъ мӑр хӑлум дов тӧп пелтӑс.

1946-мит ол вӱш ӧвӑлт 1962-мит ол вӑнты Алексей Филиппович Отшамов Тӑк кӑртӑн «ХІХ-мит партсъезд» немуп колхозн вӱды дӑвӑлды хӑя рӑпитӑс. Щӑлта лӱв вой-хӱл велпӑслӑты питӑс. Шеңк ар хӱл велдӑс.

1980-мит олн Алексей Филип-пович пенсияя питӑс. Мосл лупты, ӧр кӑмӑлн иса рӑпитӑс.

2002-мит олн Алексей Филип-пович Отшамов хӱв пӑнта мӑнӑс.

Тӑм лопӑс дӑшӑтӑс: **И. Самсонова**

△ Эвэт ёмәңхәтл пурайн

△ Арәң па якәң ёх

Аңқаңкел ар елды арилдә

Катра кашәң ханты няврем юкан китәдты ар тайс. Ас ханты арәң ими шәңәт Евгения Петровна Русмиленко имудтыйн Виктория Костылева хилднәңда ар верәс.

Сэвәң акань

Сэвәң акань хурпи эви,
Сэвәң акань хурпи эви.
Эви тәм ши, тәм ши иие.
Аңқаңкиём ёнтум сухәт,
Аңқаңкиём верум сэвәт.
Ар ариты ма па хошдум,
Ин моньщ моньщты ма па хошдум.
Сэвәң акань хурпи эви,
Сэвәң акань хурпи эви.
Эви тәм ши, тәм ши иие.
Аңқаңкиём ёнтум сухәт,
Аңқаңкиём верум сэвәт.

Мет олаң пұш Виктория аңқаңкел верум ар 2001-мит олн Ёмвошн вән ёмәңхәтәлн мир әкмум хотн арисәлэ. Ин тәм ар мирн мосман тайла, ванкұтлы эветн арида.

Виктория айтедән Нуви сәңхум вошн аңкел пида ариты па якты «Увәс хурамәт» немуп тәхия йңхәс. Тәм эви ая вәл-мал вұш эвәлт иса ханты мир арәт хәләнтман па якәт вантман енмәс. Ши пәта рәпитты питмалн 2015-мит олн Ёмвошн ариты, якты «Югра хәсыет» немпи тәхи верәс. Шив Югорской университетн, технолого-педагогической колледж хуца вәнд-тәйлдты айлат ёх арәт па якәт вәндтәты йңхләт. Шеңк мосты вер – щит нәйл-дапәт ол луват ай тәпиет тәта иши якләт па арәт вәндтәләт. Ма Виктория Костылева пида вәйтәнтмемн инь-щәссем:

Виктория, муйсәр арәт арилдәты?

► Мұң аңқаңкел верум ар яма вәндтәсәв. Ши тумпи ханты мир «Куренька» немуп ар па Микуль Шульгин

△ «Югра хәсыет» тәхи эвет якләт

хәншум стих посн «Акем ар» арилдүв. Щәлта «Куренька» як вәндтәлүв. Щәлта Ваньщавәт ёх йис арәт нух вәндтәлүв.

Мәта ёхн нәтдәйн па памәтдәйн?

► Ма аңкем Надежда Борисовна Костылева минты упем пида иса ая вәдмемн вұш эвәлт ханты ясәна, арәта па якәта вәндтәслә. Щәлта нарәсьёхн Евгения Дмитриевна Сайнахова манты вәндтәслә юнтты. Мұң мирев якәт уша верты Фаина Павловна Иштимирова, Вероника

Борисовна Миронова па Маргарита Фёдоровна Рябова нәтләт.

Ләңхалум лупты, «Югра хәсыет» тәхия йңх-ты эвет па пухәт арсыр етнхотәтн, ёмәңхәт-ләтн арилдәт па якләт. Виктория Костылева аңқаңкел ар сув елды арилдәлэ. Ин «Сэвәң акань» ар Евгения Петровна Русмиленко хилднә тумпи хилднәтн арида. Щирн тәм Ас ханты ими арл елды мәнәс, путрәл елды мәнәс.

Путәр хәншәс:
Ульяна Данило

Ханты арят йилдуп щирн арийл

Тамхатл ма ланхалум ханшты ханты мир аран хуят оланан, щит сэрханл мўв не Вера Кондратьева. Лўв Пим ай ханты кертан сема питас. Ханты щит керт хўл велпаслаты ёх керта вас, хантэт щив велум хўлдал тетылясат. Ин щит Лянтор воша йис.

Вера ай пура вўш эвалд ариты питас. Немдэлэ, щит пураин лўв кат тал дуват вас, упел пида ким етланан, депан ов едпийн омасланан па ариты щит пиньшаланан. Упел ай гармошка на-расты щўнкан юнтал, лўв арийл. Ай нявремат давалты хота янхмалн, щалта ашколайн – иса арийс. Ашкола юпийн Вера Тюмень вошн ис-кусствайт колледжан эстрада тахийн, щит юпийн Тюменской госу-дарственной культура институтн вандтылс.

Хан колледжан вас, аран касупсийн ханты ар арийс.

Ханты арят лўв аңкелн ариты вандтасы. Аңкел щит пураин Лянтор вошн ариты-якты тахи кэща неча вас. Пищмайн хан-ты аран китлы па щалта телефон хўват аришалан. Институт етшуптумал юпийн юхлы рэт мўвда керлас. Па елды аңкел пида ханты арят ариты вер уша верас.

Вера Лямин юхан хан-тэт путрупсийн арийл. Вантэ, кашан ай кертан хантэт рэт ясанан лўв щирдалн путартлат. Ариты верл оланан Ве-ра щиты путартлат:

» Ма арсыр щирн арят арилум. Ханты ар суват рок, джаз щирн арилум. Итэх арят ма ханшлум, щит тумпи рэтлам йис арят арилум. Па хуятат аратищитайлум. Щикўтн Ямал мўв хантэт арят,

вухаль ясанан ар вэл. Муй самема рэхл, щит щит арилум.

Вера Кондратьева мўвтел мират «Игдра-силъ» («Рэт юх дер») ари-ты тахийн арийл. Щит тахи вэн хэя арят ханш-ты па ар суват нараслаты хэ Кристиан Блак вэл. Вера лыв пилэда 2015-мит олн ветаңа йис, хэн Сэрханл вошн «60 паралель» ариты-якты ёманхатл вас. Интам па ийха ариман арсыр мўвата янхлат. Дания, Фарерские острова, Гренландия, Исландия, Норвегия, Дания па па арсыр мўватн васат.

Худта аң юхтыйлдат, иса самана тайлыт. Па мўват ханнехуятата ханты арал па тур сыл сама шеңк питлат. Лыв етнхотат юпийн вана йилат, иньшаслат, мата ясанан арийс, рэт мўвл, хантэт оланан уша верлат. Итэх хуятатн апалды, мосалталы, ям, хо-шум яснат путартлат.

Щалта 2019-мит олн Вера Сэрханл вошан «Овен» немпи тахийн ариты катчан пида ветаңа йис. Щит кат айлат хейчан Алексей Кирюхин па Вадим Лот-маченко. Лын пида лўв ищи арийл, етнхот верантсат, елды ийха рэпитты нумас па тайлат.

Арят ариты тумпи, Вера сыр-сыр нараслаты

В. Кондратьева

юхатн юнтты хошл: тумранан, нарасьюхн, ныньюхн, кўйпан. Етн-хотата юхатты хан-нехуятата щит вер сама рэхл.

Ариты тумпи Вера Кондратьева Лянтор вошн «Югра дылнуп-таты» оса тахи кэщя вэл па Сэрханл район оса тахи вице-президента лўнтасл. Лыв шуши мирел паата сыр-сыр мосты верат лэщатлат, йис верат давалман тайлат. Ашкола па са-дик нявремат хуши янхлат, ханты мир оланан путартлат, ар-сыр вандтаты хэрят лэщатлат, хута шуши мир пурмасат верты, нараслаты юхатн юнтты щират ванлталат.

Айлат ёха Вера лупал, хути апраңа вэлты мосл, немалт аң палман мулты эмаш ут верты. Тэп щит пураин сама рэхты вер тывл.

Лыпат тылащ 30-мит хатлан Вера Кондратьева сема питум хатлал постас. Щит хатл вўранан ланхалум ям вўща яснат лупты. Талаңа, уяңа ат вэл. Ариты верл елды ат тэлдэ. Рэт шуши мирл паата верты эмаш верла-тўңа ат манлат. Найн-Вертан давалман ат тайлы. Талаң ёш, талаң кўр!

Путар вўс: **Мария Вах**
Ханты ясанан ханшас:
Надежда Ильина

Ёнтасты, шүкщаты ёх тәхи 25 ода йис!

Лыпәт енумты тыләщ 21-мит па 22-мит хәтләнән 1995-мит одн Ёмвош округн Сүмәтвошн верәнтты, ёнтасты неңәт мет одаң мирхот вәс. Тәмәщ тәхи пүншты ханты мир учёной ими Татьяна Молданова па искусствоведческой наукайт кандидат не Наталья Фёдорова нумәс версәңән.

^ «Сорни ёш» хуятәт одаң мирхот пурайн

Лын ши пурайн Ёнтасты па шүкщаты ёх пида рәпитты олнитсәлн. Одаң мирхота хәнтәт, вухәләт па юрнәт ши пурайн «Югра дылнуптәты» кәща не Татьяна Гоголева әкәтсәлә. Ши вүш әвәлт ин тәмхәтл вәнта ёнтасты, шүкщаты ёх тәхи «Югра дылнуптәты» ута луңман вәл.

Мосл лупты, ар хуят әкмум хотн шүкщаты мир йилпа верум «Сорни ёш» немуп тәхия 1995-митодн кәща неңә Светлана Гындышева пириса. Дыв ар ол мәр йис шири тәса ёнтасты неңәт па йма нюхрәшты хәйт верты пурмәсәт арталуман рәпитләт.

Тәм оләт мәр ханты, вухәлә шүкщаты ёх «Народный мастер Рос-

^ Ёнтасты неңәт

сии» немәт ёша павәтсәт. Щәлта «Сорни ёш» кәща не Светлана Гындышева Югра мұв ай вошәтн ёнтасты мир йха әктыйлсәлә па сәкн, ёрнас сүхән, нәйн па кеплән ортыйлсәлә. Ши тумпи тәс юд ёнтты, йма нюхрантты ёх пурмәсәт арсыр вошәтн вәнтупсәтн вәлләт.

Амня вошн Ас нопәтты тыләщн па лыпәт енумты тыләщ вәнта 1996-мит одн нәпәтләл вәна йовум имет айлат хуятәт йиңләт, сәнәт, хинтәт, воньщпәт тунты әвәлт ёнтты па хәнши шүрәтты вәндтәсәт. Сүмәтвош районән Саранпауль вошн 2005-мит одн вухәлә имет тунты ёнтты

әктәшийлсәт. Щәлта Ёмвош районән Кышик вошн па Сәрханл районән Русскинской кәртән иши ши одн йис увәс мир юнтәт шүкщаты ёх версәт. «Сорни ёш» тәхийн 20 ол мәр кәщәя Ас хәнты не Светлана Кирилловна Гындышева вәс.

Елды вәйт дор тыләщн 2014-мит одн Манстәр районән Шәншвошн воңхесты икет, ёнтасты неңәт мирхота әктәщсәт. Дыв кәщәя айлат хәнты не Надежда Молданова пирисәт. Шәншвошн мирхот «Югра дылнуптәты» кәща ләңкәр ими Людмила Алфёрова ләщәтәс.

Верәң ёх ёнтәстәл тумпи киникайт хәншләт. 2015-мит одн «Одежда народов Югры», «Постройки, средства передвижения, орудия труда народов Югры» па «Утварь обских угров» немуп киникайт есәлсәт. Тәм оса тәхи унтасн тәса ёнтты, нюхрантты хуятәт вулаң мойлупсәт ёша павәтләт. Щәлта айлат хуятәт пида «Нумсәң ёх» па «Мань ускве» нявремәт рүтыщаты тәхәңәнән тәса шүкщаты мир рәпитләт.

Хәнты ясаңа тулмәщтәс:
Ульяна Данило

Рэт кэртәла вэлты керләс

Муши воша «Ван рэтәт» немуп ариты фестивалә яңхмемн ма ар ариты, якты, етнхотәт алыты ёх пида вәйтантайдсум. Ши ёх күтн «Дорвош неңәт» немпи тәхийн ариты не Софья Даниловна Хунзи пида вәтаңа йисум.

▲ Пәрта пеләк эвәлт хәдмит ими – щит С.Д. Хунзи

Лүв щиты путрәл олңитсәлэ:

» Ма Дорвошн сема питсум, эви опрашнемем Кондыгина вәс. Ашколайн вәндтәйдмемн ма турәх мәшн мәшитсум, щирн Пулңавәт воша лекщиттәйдты китсыюм, щәта ма санаторно-лесной ашколайн вәндтәйдсум. Ши юпийн Тюмень пүңәлн вәлты Верхний Бор ймәлты хота, щәлта Ялуторовск воша китсыюм. Яма йвмемн юхи керләсум. Рүщ күтн вәдмемн ма рәт ханты ясәем юремәсем, йилпа вәндтәты питсәм. Юдн аңкем-асәм, яйдам, апщилам пида тәп рәт щирн путәртсум, ашколайн «Ханты ясәң»

урок вәс, щит пәта сора йилпа ханты щирн путәртты олңитсум.

Нәмдем, товийн ма пәтдам ат давалдсум, вантлүм – иса нуви ат, асәм ма пелема вантәл па иньщәсл: «Эвие, нәң муя аң улдәң?», ма лүвела ястәсум: «Ма ат давалдсум», лүв юхлы няхман лупәс: «Эвие, мүн хушева товийн нуви ат».

1977-мит олн Софья яң класс етшуптәс, елды Пулңавәт вошн культпросветучилищайн киникайт лүңәтты хотн рәпитты неңәтәп и ол вәндтылдәс. Әхәт Тюмень воша мәнәс, щәта ГПТУ хуша

вәндтылдәс, ши юпийн сохләт верты комбинат хуша рәпитәс. 1979-мит олн Ёмвоша юхтәс, тәта хұл комбинат хуша арсыр хұлдәң летутәт верәс. Тәм вошн 1980-мит олн Евгений вән пухәд сема питәс. 1981-мит олн Софья Даниловна юхды рәт Дорвош кәртәла вәлты керләс. Тәта икия мәнәс, немл Анатолий Хунзи, лүв армияйн служитмал пурайн күрды хәщәс, щирн мәшәң хәя вәс. Лыв семьяедн Оксана эви па Иван пух сема питсәңән. Интәм Оксана кәртәң культура хотн рәпитл, нявремәт якты вәндтәл. Икел хүвн аңтәма йис, тәм ванән Иван ай пухәд пәрәс. Софья Даниловна хәт хилы тәйл, вән хиләл 18 ола йис, мет ай хиләл лапәт тәл луват.

Лүв ар ол ашколайн хотхәры лүхәтты неңә вәс, ин рүтыщәты вүша йис. Тәм ханты ими 15 мулдас ол «Дорвош неңәт» ариты тәхия яңхәл, щиты лупл:

» «Дорвош неңәт» ариты тәхев Маргарита Константиновна Шиянова кәщая вәд. Лын Зинаида Шиянова пида арәт, ар сувәт хәншлә-

ңән. Мүн имилүв тәса ёнтты, тўрлопсәт верты хошләт, щирн мир ещәлт хурамәң ләмәтсүхәтн арилүв па яклүв. Мир пәта етнхотәт алыты щира Пулңавәт воша, Горнокаязевск, Муши, Ханты-Муши, Питлор кәртәта яңхсүв. Ханты пурайн Ёмвоша яңхты нумәс тәйлүв. Товийн мүн хушева Вурңа хәтл дэщәтлүв. Вәщ тыләщн Йилуп (Горки) вошн дэщәтүм хұл велпәсләты ёх ёмәңхәтл пурайн арилүв па яклүв. Вәйт лор тыләщ пурайн Дорвошәв сема питум хәтл постәлүв, ши пурайн Нуви репн арсыр вәндтупсәт, тынесты хәрәт, ариты-якты етнхот дэщәтлүйт.

Софья Даниловна еша Дорвош кәрт вәлупсы олаңән ай тәс:

» Юхи хәшум оләтн мүн кәртәвн ар йилуп хот омәссы, Дорвошәв еша вәншәка йис. Кәртәвн ар пеләк хәнәт вәдләт, щитуппи рүщәт, сәранәт, хәтанят, юхи хәшум оләтн рәпата кәншты щира мүн хушева марищәт юхтәйдсәт, дыв ашколайн нявремәт вәндтәләт. Мүн кәртәвн тәп бюджетной тәхет рәпитләт, щирн айлат ёх непекаңа йитәл юпийн юхды аң керләләт, вән вошәтн вәлты па рәпитты хәщәләт. Ям, хути «Горковской» немпи хұл велпәсләты тәхи вәл, иса кәртәң пухәт, икет щәта рәпитләт.

Вәятн ши олаңән

Учёной ёх лупләт, мәтты ки Дорвош XII-XIV-мит нәпәтн тывәс. 1701-мит олн непекаң мет олаң пүш Дорвош олаңән хәншман вәс. Щәта йистелн Кельчин рәт ёх (Дорвош ёх) вәсәт, дыв хұл па вой велпәсләсәт.

1782-мит олн щәта 160 хуят вәс, интәм щәта 700-кем хәннхә вәд.

1930-мит олн Дорвош район тывум пурайн кәщайт Дорвош вулаң воша верты нәмәссәт, тәп ар хуятн Муши вош вулаң воша верты пирысы, вантә, щит вош Дорвош район күтн омәсл.

Путәр хәншәс:

Людмила Шульгина

Пурмăсăт ёнтăсты не

Хăнты ими Любовь Ефимовна Игнатъева пида ма Игрим вошн вѣтаңа йисум. Лўв 1968-мит од вўш эвăлт щăта вѣл.

Любовь Ефимовна Ай Лэв юхан хонăңан Шухтунгорт ханты кертăн 1956-мит одн сема питăс. Ащел – Ефим Александрович Игнатъев – вой-хўл вѣл-пăслăты хя вѣс. Лўв имѣл Мария Ивановна (эви опращ немл Нюлякова) пида нивл няврем тăйсăңăн. Любовь Ефимовна лупăс:

» Ма вѣн семьяйн енумсум. Аңкем ханты вѣс, лўв Шăншвошн енмăс. Кертѣв вѣн вѣс, щăта нйл класс вѣнты ашкола, пѣльница, лапка, кўлуп, дѣты-яньшты хот, нянь верты хот, экспедиция вѣсăт. Аңкем пѣщтайн рѣпитăс. Ма мет ай няврема вѣсум. Нйл класс ашколайн етшуптăсум. Щăлта 1968-мит одн щи тăхийн «Малая Сосьва» мўв-авăт давăлты тăхи пўншсы. Керт эвăлт иса мир па мўва касăлты питсăт, Полнавăта, Сўмăтвоша, мўң Игрим воша касăлсўв. Щи пура вўш эвăлт тăта вѣлдум. Ин тѣп ма па аѣм хăшсумн. Лўв Верхнеказымской вошн семьяйл пида вѣс. Вѣт мултас од юхды лыв Крым мўва касăлсăт, интăм лўв щăта щи вѣл. И упем – Валентина Ефимовна Клычкова – ар од Игрим вошн нявремăт вѣндтăты неңа рѣпитăс, 79 од вѣнты вѣс, 2017-мит одн аңтѣма йис. Мет вѣн упем – Елизавета Ефимовна Игнатъева – Полнавăт вошн вѣс, вухсарăт енмăлты хотн рѣпитăс, 2019-мит одн аңтѣма йис.

Любовь Игнатъева Игрим вошн ашкола етшуптăс, щăлта Свердловской мўва Камышлов воша вѣнд-тыйлты мăнăс. Хѣлум од юпийн ёнтăсты неңа йис. Щăта «Силуэт» немпи пурмăсăт ёнтăсты тăхийн рѣпитăс, пăдтайт ёнтăс. Икия мăнăс, щит Валерий Петрович Ракульцев. Лын хѣт од яха вѣснăн, щăта Пѣтр пухан сема питăс. Икѣл аңтѣма йис. Любовь Ефимовна пухăл пида Игрим воша керлăс.

» Тыв 1989-мит одн юхăтсум, имухты КБО хуца ёнтăсты неңа рѣпитты питсум. Пухем тѣп хѣлум ода йис, лўв нявремăт хăтл мър тăйты хотн аң мăсы, щирн ма пилема рѣпатая яңхилăс. Ма щи тăхийн ар од рѣпитсум, щăлта щит лăп тѣхърсы. Пухем интăм Архангельск вошн вѣл па рѣпитл. Щи вѣнты Екатеринбург вошн унтерситетн вѣндтылăс, программиста йис.

Любовь Ефимовна ёнтăсты вѣрăл елды тѣлдѣ. Игрим вошн итѣх пурайн ёнтăсты, шўкщăты неңăт аќ-тăшийлдыйт, арсыр мирхотăт лыв пăтѣда вѣрдыйт. Л.Е. Игнатъева щив ищи вохăнтды.

И пўш ханты ёрнас ёнтăс, щи тумпи тўрлопăс сăк эвăлт вѣрăс, севум вейт тыйл. Щăлта арсыр хурамăң ай утыет сăк эвăлт кăрăтл. Игрим вошн газ

Л.Е. Игнатъева

Л.Е. Игнатъева сăк эвăлт верум хурас

Игрим вошн газ вейтты хуятăт пăта верум кев хурас

вейтты хуятăт пăта кев хурас версы. Любовь Ефимовна сăк эвăлт щи ут хурас вѣрăс.

Лупл хути, «Ханты ясăң» газета ѣша павăтл, ѣмща щит лўнăтл, тѣп йилуп буквайт лўнăтты итѣх пурайн аң веритл.

Ма лăңхалум лўвѣда ям яснăт лупты, тăдаңа, уяңа-пищăңа, яма ар од мър ат вѣл. Тăдаң ѣш, тăдаң кўр!

Путър ханшăс:
Надежда Рагимова

«Канащ рэт хә» немпи ванлтупсы

Лыпәт тыләщ 24-мит хәтлән хурәт хәншты вухаль хә, РСФСР культура заслуженной рәпатнек, этнограф Пётр Ефимович Шешкин 90 ола дәлн йис. Лұв 1930-1981-мит оләтн вәс.

Вухаль мир күтн ар вулаң хәннехә вәл. Ши хә вәлупсы лұв ширәдн мәнәс, лұв ашколайн хәлүм класс тәп етшуптәс, институтән ән вәндтыләс, тәп иса мир күтн вулаңа йис.

Шешкинәт рәт әх оләңән XVI-мит йисн Ляля юхан хонәңән (Ләв юханән) Пермской губерния Верхотурской уезд хуши хәншман вәс. Ши әх вухаль ширн «Канася кол махум» аль-щәсыйт, хәнты ширн

– «Канащ хот әх». Петр Ефимович Шешкин яйл – Константин – ишәк не-пекәт тайс, щәта хәнш-ман вәс, хути Шешкинәт рәт әх канащ рәт эвәлт вәсәт. Ши не-пекәт лұвела ащел мәс. Щит пәта Пётр Ефимович Шешкин вә-лупсы оләңән верум ванлтупсы щимәщ немн мәсы – Канащ рәт хә.

Юван Шесталов хәнты хәншәс: «Пётр Шешкин ар хурас верәс, щитәт ке-шийн эвтәс. Лұв хоп

йох, хәл йох эвәлт ху-расәт верәс. Лұв верум хурасәтн лошек па пур-вой кулащсәңән, рась ўвәс, мойпәрәт вәнт көщәя йиты вұратсәт, кұрәң войт оңәт нух ал-мийлсәт, вән семңәң йипет семл҃я вәсәт, кұркәт нух пәрләты ләңхасәт. Юх эвәлт ве-рум хурасәтн вой па хұл велпәсләты әх, вұлы лавәлты хуятәт дылаңа йовәнтсәт...».

Щит вулаң хуят вәс,

лұв хурамәңа хәнши-ләс, хурасәт верәс, арәт хәншәс па арийс, хәншет хәншәс, рәт ясәң ясәңәт дерамтәс – щиты арсыр верәт верман лұв вәс. Пётр Шешкин верум рә-патайлаң хұват арсыр мұ-вәтн вәлты мир вухаль әх вәлупсы оләңән уша павәтсәт.

Интәм нын вохдайтән интернет хұват «Канащ рәт хә» ванлтупсы вантты: <http://media.torummaa.ru/sheshkin/>.

«Торум Маа» тәхи айкел хәнты ясәңа тулмащтәс
Надежда Рагимова

Мұң хущева арсыр мирәт вәлләт

II-мит районной этнофорум «Ма Лорвош мұвем» немуп вән әмәңхәтл тәнял олд лыпәт тыләщ мет юхи хәщум хәтләтн Лорвош район Мужи вошн мәнәс. Ши хәтләт пурайн вош күтуп хәрийн арсыр мирәт ийха юхтыйлсәт.

Тәм вән әмәңхәтл мәнум пурайн ма Лорвош район Совет ветеранов тәхи көщә не Вера Васильевна Коне-ва пида вәйтантайл-сум па айкел вұсум, муй ширн сырыя дыв тәмәщ вәйтантаупсәт версәт па хути тәм хә-тәдн пирщамум хәнне-хуятәт әмәңхәтла дә-щәтыйлсәт?

Совет ветеранов көщә не путәртәс, хути тәмәщ «Ма Лорвош мұвем» не-муп вәйтантаупсы Мужи вошн тәп комит пұш вән көщәитн версы. Кашәң йилпа дәщәт-ты әмәңхәтләтн дыв пирщамум әхләл муй неңләл якты-ариты хотәт па сыр-сыр ванлтупсәт хурамәңа дәщәтләт. Вера Васильевна ясәңәт ширн, ин районной эт-нофорума ар пеләк эвәлт

В.В. Конева әмәңхәтл пурайн. В. Енов верум хур

тив юхтум мойң хән-нехуятәт елпийн дыв Советветерановтәхийн вәлты әх «Сударушка» немуп якты-ариты хот арсыр рұщ мир арәт арийл па якты ширәт немасыя ванлтәл.

Ши тумпийн дыв ху-щеда вәлты пирәщ хуя-тәт әмәңхәтләта әктә-

шум арсыр мирәт пәта сыр-сыр йм летутәң вән пәсан вош хәры кұ-тупн омәссәт. Щимәщ пәсанәл хуща ар пеләк рұщ летутәт вәсәт, щит сыр-сыр кашайт, ка-вәртум кәртәпкайт па хұләт, ар ширн палум ай-нянт па калашәт. Кашәң тив юхәтты хәннехә ин

тәм щосн дыв хущеда ймсыева д҃еты-яныщты әмәңхәтл мәнты пурайн веритәс.

Мет юхи хәщум пу-райн ма иньщәссем Вера Конева, муй лұв ин «Ма Лорвош мұвем» немуп вән әмәңхәтл оләңән лупты веритл.

» Ма ширемн, щит шеңк мосты әмәңхәт-ләт, – нәхмәс Совет ве-теранов тәхи көщә не, – вантә, тәмәщ ванлтупсәт дәщәтты хәтләтн арсыр мир хәннехуятәт дыв культураел ймсыева ванлтәты шир тайләт. Ши верәт тумпийн мұң күтәвн елды иса йма па дәхсәңа вәлты пиньщәлұв.

Путәр хәншәс:
Владимир Носкин

Кэртэң ёх ямалман вэс

Нуви тэрүм илпийн арсыр хәннехуятат вэлдэт. Итэх хуят пида вэйтэнтыйлдэн па нюр хатлые хотлэс. Лыв пүңдэлн ям па рәхи, нюр веккеши вэйтлэн па өхат хув мара нумасн хашл.

Шимаш хәннехө пида ма Вэн Аңклум кэртэн вэтанә йисум. Немд Галина Васильевна Собянина (Мултанова). Лүв Сэрханл районан сема пйтас. Ащел ханты хө – Василий Николаевич Мултанов, аңкел рүш не – Елизавета Георгиевна Бронникова (лүв семьяел ханты увас мұва өрн китсыйт).

Р.В. Собянина па Л.Д. Шмелёва

» Ащем ханты кат яйңал пида сэрханл мұва касум мұв эвэлт хунтасат, хән щата востания вер тывас. Па Мултанов опраш нем вұсат. Ши олаңан манема аңкем путартылдас. Лүв эвэлтэда уша версум, муй ширн дын ащем пида вэтанә йисңан. Аңкем ши пурайн мис пасты неңа вэс. Мисат юхан па пелакн тайсыйт. Ащем ханты ай хопа дэлтал па лүв хуцела манл. Мис пасты неңат щит шивалалат па ўвты ши пиньшадат: «Елизавета, нәң хантэн нәң хуцена йил». Эхат дын яха мансаңан. Ащем сыры па ими тайс. Имед лүв эвэлтэда йира манас, эвел ащел пида хайсалэ. Ащем лавалсалэ, хән эвел вәна йил па ики верл. Ши юпийн тәп аңкем имия тәслэ. 1940-мит одн ма сема пйтсум, 1942-мит одн па апалнеңем. Лүв тәп хәлүм тылша йис, ащем сұсн дала тәсы. 1943-мит одн Ленинград вош пүңалн ухал пунсалэ. Хута шависы, аң вәдэв, ма сыры олатн щикүш каншсем, тәп аң вэйтсем.

Ин хәлсем, хути па ши даясум өх каншты пйтсыйт, эвилама луплүм, аңшасел ат каншлэл.

Галина Васильевна аңкел 1955-мит одн аңтәма йис. Лүв ши пурайн 15 тал дуват вэс. Дын апалнеңал пида интерната тәсыйңан. Апалнеңал 6-мит классан вәндтылдас, лүв 7-мит классан. Аңкиел аңтәма йитал вәнты кат ол кашитас, нух аң долийс. Дын апщел пида аңкел тайсаңан. Галина ши пура олаңан щиты путартас:

» Мин интерната вұсыйман. Ма ши хот олаңан немалт атум ясаң аң луплүм. Мин немхуятн атма аң тайсыйман.

Аңкем и мар интернатн рәпитас. Мұң хуцева ванкүтлы щата вәдты нявремат мойна юхтыйлсат. Аңкемн лыв шайн яньшдтыйлсыйт, нянь пүлн мийлясыйт. Хән аңкиём аңтәма

йис, интернат няврематн шалисыюв па лавалсыюв. Хән өхат ма медучилищайн вәндтыйлсум, сэрханл пухат ищи щата вәсат. Лыв манем ищи вантман тайсэл.

Мин апалнеңем пида интернатн хув аң вәсман. Еша вәс мин Шура имаев хуши вәдты пйтсумн.

Ёмвошн ай леккара манял тал вәндтыйлсум. 1955-мит одн сұсн щата вәндтыйлды пйтсум, товийн па турах мөшаңа йисум. Экзамен маты мосас, ма па хәлүм тылаш мар пәльницайн улсум. Сұсн па ши олаңмит курса пйтсум. 1959-мит одн училищаём етшуптасем. Йяха вәндтыйлды эвилам пида непеклүв вұты мансұв. Щата мұң лупсыюв турах мөш лекщитты пәльница манты, непеклүв шив вұсыйт. Шив мансұв, щата тохтура айдат хө Виктор Петрович Гринев рәпитас. Лүв мұңева лупас: «Эвиет, ши ям

вер, рәпатая юхтаты. Худыева тохтурлүв лүң мар рұтыщаты мансат, немхуята рәпитты». Ши пурайн щата кат отделения вэс: вән хуятат па нявремат пата. Мин Клава Мокрова пида вән хуятат улты тәхия мансумн, Маша Молданова па Фая Мамарова нявремат хуши рәпитты пйтсаңан. И атл-хатл мар рәпитсұв, кимит атл-хатлән – улсұв.

Еша вэс ма ики версум па мин Вэн Аңклум кэрта вәдты мансумн. Иикем ханты хө вэс. Щата ма вет ол акушеркая рәпитсум. Тата ши пурайн мултыкем хантат вәсат. Кашаң семья ар няврем тайс. Ма Полина Александровна Жданова пида рәпитсум. Лүв Кондинской район эвэлт шив юхтас, аңтәма йитал вәнты щата ши рәпитас па вэс. Щалта ма Сотникова ай кэрта рәпитты яңхсум. 1976-мит одн юхды Вэн Аңклума керләсум, пәльницайн кәща неңа паватсыюм. 1999-мит одн пенсияя мансум. Ин там вәнты кэртәң хуятат юхтыйлдат, лекщитыйлды верат олаңан иньшаслат. Иикем 1991-мит одн аңтәма йис. Мин нял няврем тайсумн. Ин яң хилы па 8 ай хилы тайлүм. Ай эвем хуши вәдлүм.

Тынәң Галина Васильевна! Сема пйтум хатлән пида ям вұща ясаңан нәңен китлем. Талаңа, уяңа елды нявремлән па хилылан пида вәда! Найн-Вәртән лавалман ат тайдыйты.

Путар ханшас:
Надежда Вах

«Правдинск» община кәшә хә

Кашаң ол Ёмвош округев сема питум хәтл пурайн Ёмвошн «Югра-Экспо» немуп хотн «Товары земли Югорской» ванлупсы вәдләд. Ши пурайн ма щәта шуши мир община ёх пида путәртлүм. Ипүш Горноправдинск кәрт эвәлт «Правдинск» немпи шуши мир община кәшә хә Пётр Павлович Монин пида вәйтантийдсум.

Мет сыры лүв вә-
лупсәд олаңан
иньшәссем, лүв лупас:

» Ма 1952-мит одн Сүмәтвош район Сартынья кәртән сема питсум. Ши пурайн ши кәртән мұв илпи газ кәншты экспедиция ёх вәсәт. Ащем – вухадь хә Павел Тимофеевич Монин, лүв вұды таш давалты хәя вәс, аңкем – сәран ими, немл Евдокия Ефимовна Канева, лүв Щекурья кәрт эвәлт вәс. Хәнты лүв ащел Кев па пеләк эвәлт вұды ташәд пида тыв Саранпауль кәрт пелка касләс. Ёхәт ащем ловәт тайс, Гражданской далъ пурайн хулыева ловәт колхоза вұсыит. Лаласум ёх вұт кәртән ведпәс тәхетн пәнәт, варәт вантсәт, хұд катәсәт, сесәтн вой па вәтсәт. Ши пурайн мұң ёхлүв хот пұңәдн хәнәя нәд есәлты ёхләт омәссәт.

Аңкел-ащел вұды таш давалты пурайн вәйтантийдсәңән, семьяяңа йисәңән. Лыв семьяелн хәт няврем сема питәс, Петра – кимит няврем. Монин хоттел ёх Сартынья кәртән вәсәт. Щәта Пётр нәд класс етшуптәс, елды Лев кәртән ашколайн вәндтыләс. Ащел аңтәма йис, еша вәс аңкел кимит пұш икия мәнәс. Щәдта Саратов воша вәлты мәнсәт, Пётр щәта ашколайд етшуптәслә. Елды вәлупсәд олаңан

П.П. Монин лүв пидәдә рәпитты не пида.

Л. Гурьева верум хур

щиты путәртәл:

» Ашкола юпийн имухты армияйн служитты мәнсум.

Ма па хон пеләк Китай мұв кимәдн пограничной войскайн служитсум. Ши пурайн ши мұв хуша лавәрт пура вәс, мұң войскайлүв иса муй версәт, ләдн мұвев па Китай мұв кұтн далъ ал тывәс.

Армия юпийн Пётр Горноправдинск вошн вәлты па геофизической экспедицияйн рәпитты питәс. Ши пурайн лүв мұв похнәдтыйлты вера вәндтыйлты китсы. Пётр Павлович ар ол мұв илпи питы вуй вұты тәхийн рәпитәс. Ванкүтды Нягань, Ямал мұв Пурпе па па вошәт пұңәдн питы вуй вұты тәхета китыйлдсыт.

1995-мит одн пенсияя мәнәс, ар ол яма па

вешката рәпитмал пәта Ёмвош округ «Ветеран труда» нем холумтәс.

2005-мит одн П.П. Монин мосты непекәт ләшәтәс па «Правдинск» немпи шуши мир община пұншәс.

» Мұң хушева хәлүм хуятрәпитл, итәхпурайн кәртән вух лұңәтты не мәнәма мосты непекәт ләшәтты нәтл. Кәртән ёх ищи рәпатая вұлдүв. Горноправдинск кәрт пұңәдн вұт кәртәйлүм. Щәта пухем пида хұд па вой ведпәсләлүм, вәнтән картсесәт омәс-лүм, шив вухсар, нюхәс, лепәк па па войт хойләт. Воньшумутәт, тулхәт, нохәр, лекшитты пәта турнәт акадлүв, шитәт кәртән мир эвәлт ищи вұлдүв. Кәртән мирев па па ванән омәсты кәртәт эвәлт юхтум хуятәт шитәт яма ләтләт, мет яма хұд ләтләт. Мұң потум, судән, полт юх пәсәңән щәңхитум хұ-

ләт тынылүв. Тәта ма «Колмодай», «Сибирь» па па округ тәхет кәшәйт пида ийха рәпитты пәта «Кашащты непек» хуша ёш посәт пундүм.

Юхи хәшүм оләтн Пётр Павлович округ губернатор грант нә-тупсы вух ёша холумты пәта кәсты питәс. Щиты йм арат ол юхды и миллион 800 шурәс шойт ёша холумтәс. Ши вух унтасн «УАЗ» машина, хоп, мотор, «Буран» ёхәл, ёңк шұкатты ут, холпәт, тухләт па па вера мосты утәт ләтәс, воньшумутәт, тулхәт па па утәт давалты пәтахот омсәс.

Лүв рәпатәел тумпи П. Монин кәртән арсыр верәтн нәтл, щиты ашкола, пәльница хотәңан омәсты пәта 170 шурәс тонна арат нәрум мұв вұты па тәты нәтәс.

Пётр Павлович иньшәссем, нұшайт тайл муй аңтә, юхды лүв лупас: «Ма яма вәдлүм, и нұша – катра ай хотн вәдлүм, йилуп хот вохлүм, мо-сәң, хәнты мәдыом. Пухем армия юпийн Ёмвошн инженера вәндтыләс, ин щәта вәд па видео щирн вантты инженера рәпитл. Итәх пурайн рәт Сартынья кәртема яңхлүм. Ипүш Саранпауль кәртән вұды ёх кәсупсыя яңхсум, щәта вұды нюхи ләтсум».

Путәр хәншәс:
Людмила Шульгина

Ар ол шуши мир кўтн вәс

Константин Дмитриевич Носилов ар ол мәр шуши ёх кўтн вәс. Мосл лупты, хути тәм рўш хә ай тәхет потты тыдәш 29-мит хәтәдн 1858-мит олдн Масляное кәртән Шадринск вош пўңәлдн ар нявремәң хоттел ёх хуца сема питәс па енмәс.

Айтәдн лўв ширәдн арсыр Аәмәш вер вәнтәт-йиңкәт пелы тайс па вәншәка ювмал кемн нумәс верәс, муй иты сыр-сыр мўвәт луватн вәлты тәхета тывелт-тухелт айдта яңхты пиньшәл.

Лўв нәмәсты ширәдн елды пелы вәлупсы хурасл ши тывәс. Сырыя тәм айдат рўш хә 1890-мит оләтн Франция мўв па хон пелка мәнәс па мет вән университетәт хуца естественнo-географической наука ширн ләшәтты верәта вәндтәйдты вўянтәс. Ши оләт мәнты мәр лўв кашәң хәннәхәйн ймсыева вәйтты географ па путешественник Элизе Реклю хуца па сыр-сыр наука ширәта вәндтәйдәс.

Па хон пеләкн вәндтәты вер елпийн Константин Носилов иса 1887-мит олд вўш эвәлт увәс мўв йирәт тәса вантты па арталәты питәс. Мет оләңән лўв Новая земля мўва мәнәс, хута хәлүм олд мәр вәс па уша верәс, муй иты нуви тәрум илпийн мўвәт-йиңкәт вәлдәт па хути юрн мир хәннәхуятәт тәта вәлупсы ширәдл елды ләшәтләт. Ши верәд юпийн Константин Дмитриевич Ас хўват Ямал мўва мәнәс. Шәлдта па немасыя Кев пелка яңхәс па вухалят вәлты-холты ширәт уша версәдә.

Тывелт-тухелт яңхты па увәс мўв муй па хәннәхуятәдл вәлты-холты ширәт ушәна павәтты К.Д. Носилова шеңк давәрт вәс па ищипа яңхәс.

Мосл ши вер нәмәлмәты, хути тәм рўш хә шеңк сәмәңа хәнтәт, юрнәт, вухалят тайс. Лўв вәлупсы хўватн ймкем ар сыр-сыр хурасәңа ләшәтүм па әмәш путәр мўң шуши мир хәннәхуятлўв вәлты-холты шир оләңән хәншәс, ләдн мўң ёхлўв па мирәтн йма па ушәна ат версийт.

Тәм рўш хәев тәндуп тыдәш хәлмит хәтәдн 1923-мит олдн әнтәма йис.

Тюмень вошн вәлты писатель Анатолий Омельчук тәм рўш хә оләңән киника хәншәс. Ши непекәл хуши нух хәншман, хути Константин Дмитриевич Носилов Кев пелка яңхәс. Рўш ширн, Новая Земля па Ямал мўв-ңән хуши вәс. Мўв хәрийн енумты ләтутәт Саранпауль вошн енмәлтәс, Щекурья немуп ай кәртән метеостанция пўншәс, Лев юхан вәнтәт-йиңкәт наука ширн арталәс. Ши верәт тумпийн арсыр киникайт шуши мир вәлты-холты ширәт оләңән тәса хәншәс. Мәтты ки рўш писатель хәев Лев Толстой лўв хәншум «Вухалят хуши» непекәл лўңәтсәлә па тәп щиты нәхмәс: «Щикем йм па хурамәң вер оләңән тәм киника ләшәтүм!»

Ин ма вўтышәлүм хәншты, муй ширн рўш хә Константин Дмитриевич Носилов этнографа, геолога, путешественника вәс па сәмәңа увәс мўв па тәта вәлты хәнтәт, вухалят па юрнәт тайсәлә.

Лўв хәншум киникайд «Вухалят хуца» лўңәтлән па имухты щимәш нумәсн юхәтлүйн, муй иты тәм рўш хәннәхә шуши мирәт пелы вантәс. Кәтолдмәрлўв вухалят кўтн Няксимволь кәртән Сўмәтвошн уездән вәс.

Шәлдта па Лев юхан хўватн арсыр тәхетн яңхәс, хута шуши ёх вой-хўд вәлпәсләсәт, вәлщи сема питум нявремәт енмәлсәт, арсыр верәта вәншәк пухәт муй эвет вәлты-холты ширелн вәндтәсәт. Константин Дмитриевич ши пурайтн ймсыева уша верәс, муй ширн па мўвәт эвәлт дыв хуцәла юхтәйдты арсыр хуятәт пелы вухалят вантләт. Кашәң сем вўшәла питты вер лўв киникайда нух хәншәлә, мўңева лўңәтты пәта ләшәтсәлә.

К.Д. Носилов

Ши непекәл хуши хур вўты картийн тәм рўш хә шеңк йм хурәт верәс.

Ма щиремн, тәмәш хәннәхә шимәл вәс, мәта ёх тәмиты тәса па тўнширәңа мўң ай мирев вәлупсы оләңән ши йис пурайн хәншәс.

Юхи хәшум кўтн рәхл щиты лупты, хути Янош Гуя – Гёттинген вошәң университет профессор па финно-угровед Германия хон пеләк эвәлт иса щиты лўв непекәдн хәншмал: «Ма нәмәстемн, хәнтәт па вухалят шеңк ар йис путәр па моньш тәмхәтл вәнты тәйдәт. Лыв ясәңдал, культураел па вәлупсы ширләл – щит сорни вухәң ларәш. Ши утел ин тәп еша пелки пўншум. Ма щиремн, щимәш ташәң ларәш елды па тәләңәдн нух пўншты мосл».

Сўмәтвошн вәлты вухаль не **Любовь Вынгилева** китум айкеләт ширн хәнты ясәңа тулмәштәс: **Владимир Енов**

1945
2020

Нәмты питдәлүв

Семён Игнатьевич Новьюхов хўд вел-пәсләты ух хәя вәс. 1941-1942-мит олңанн Волхов мўвн даясәс. Ёшл даярта мәшмәлсы, хўв мәр лекшитсы па юхи китсы.

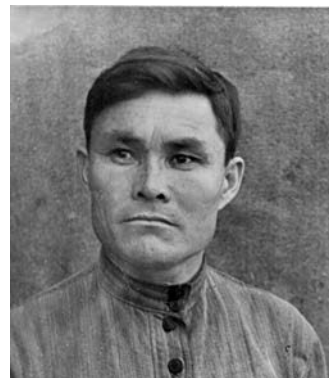
Ши юпийн ар ол Тәк,

Пәкәр, Түтлейм кәртәтн рәпитәс. Лўв хўд вел-пәсләты ух ләңкәр хәя павәтсы. Матрәна Степановна (эви опраш-немл Молданова вәс) имел пида нивәл няв-рем емлсәңн.

С.И. Новьюхов «За

доблестный труд в годы Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», «20 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.» па па мевд посәтн катлуптәсы.

Раиса Решетникова

Нял пухәл дая мәнсәт

Вулаң Отечествен-ной даял пурайн Сүмәтвош район Юхәң-кәрт эвәлт ма вән опраш-кәрт Василий Ильич Новьюхов нял пухәл

даләя вўсы, щит Устин, Александр, Константин па Алексей. Дәл хәр эвәлт тәп ма опраш-кәрт Константин Васильевич Новьюхов кердәс.

Дәл хәр эвәлт тәп ма опраш-кәрт Константин Васильевич Новьюхов кердәс.

Опраш-кәрт хәтлуп тыдәш 1999-мит тәдн әнтәма йис.

Путәр хәншәс:

Андрей Новьюхов

Андрей Кунин Берлин вәнты вурәкәт вошитәс

Тәм ванән мўң редакцияеа сыры хәнты радивайн рәпитум не Вера Егоровна Паньшина (Кунина) юхтыләс па ай тәс, хути даясум ащел апши Андрей Иванович Кунин олңан интернет хуца ай вәйтәс.

Вантә, юхи хәшум Боләтн Оборона министерства хуца итәх айкеләт нух хәншты питсыт, ши юпийн «Память народа» немпи сай-тән немдәл хәншман вәлдәт.

Андрей Иванович Кунин 1921-мит олн Нижневартовской район

Корлики кәртән сема питәс. 1941-мит олн Красной Армия вўсы, лўв 18-мит стрелковой дивизияйн 1027 артиллерийской полк хуца пушкан эвәлт есәлты хәя вәс.

па хон пеләк Польша, Чехословакия, Венгрия па па мўвәт эвәлт Берлин вош вәнты фашистәт вошитәс. Ар мевд пос-тәйс. Лўв немл Корли-ки кәртән кев хурасн хәншман вәл.

Мәшитәс, яма ювмал юпийн 1943-мит олн юхи юхтыләс, щәдта ед-ды даясты мәнәс. Ле-нинградской область (Ладужской мәдәң) ху-ща даясәс. Щәдта рәт мўвев эвәлт вурәкәт вошитты юпийн елды

Вән пәмәшипа, Анд-рей Иванович, хути мўң тәм йисн сыстам етәр хәры илпийн вәлдүв па рәпитлүв.

Путәр хәншәс:

Людмила Гурьева

ВӘЯТН ШИ ОЛҢАҢ

Нижневартовской район Корлики кәрт эвәлт 36 хуят Вулаң Отечественной дая мәнсәт, немудт хуят юхды ән кердәс.

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№13 (3553), 9.07.2020

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора, главный
редактор – **Кондина Г.Р.**
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2166 экз.
Заказ 2234
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.